

CHEMICKÝ PRŮMYSL

NOVÉ LEGISLATIVNÍ ZMĚNY TÝKAJÍCÍ SE NAKLÁDÁNÍ S NEBEZPEČNÝMI CHEMICKÝMI LÁTKAMI A CHEMICKÝMI SMĚSMI

PETR A. SKŘEHOT^a, JAKUB MAREK^{a,b}
a VERONIKA PTÁČKOVÁ^a

^a Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú., Raichlova 2659/2, 155 00 Praha 5, ^b Fakulta biomedicínského inženýrství, České vysoké učení technické v Praze, nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno
skrehot@zuboz.cz

Došlo 2.7.20, přijato 4.11.20.

Klíčová slova: chemické látky, legislativa, bezpečnost práce, ochrana zdraví

1. Úvod

Dne 1. května 2020 nabyl účinnosti zákon č. 205/2020 Sb.¹, kterým se mění zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví² (dále jen „ZOVZ“) a některé související zákony. Tato v pořadí již 54. novela ZOVZ přinesla změny i v ustanovení paragrafů 44a a 44b, které se týkají nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi. Jak si jistě mnozí vzpomenou, předchozí změna této části zákona z prosince 2015, při které došlo k vypuštění ustanovení povolující mladistvým v rámci přípravy na povolání nakládat s vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi, vyvolala širokou veřejnou diskusi. Nyní se situace v jistém ohledu opakuje, neboť došlo k vypuštění dlouhodobě užívaných legislativních zkratk „látka vysoce toxická“, „látka toxická“ a „látka žíravá“ a jejich nahrazení terminologií vycházející z nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 (cit.⁵) (dále jen „Nařízení CLP“). Konkrétně se pojem „látka vysoce toxická“ upravuje na „nebezpečná chemická látka nebo chemická směs, která má přiřazenu třídu a kategorii nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2“; pojem „látka toxická“ se upravuje na „nebezpečná chemická látka nebo chemická směs, která má přiřazenu třídu nebo třídy a kategorii nebo kategorie nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 3 nebo toxicita pro specifické cílové orgány po jednorázové nebo opakované expozici kategorie 1“; pojem „látka žíravá“ se upravuje na „nebezpečná chemická látka nebo chemická směs, která má přiřazenu třídu a kategorii nebezpečnosti žíravost kategorie 1 se standardní větou o nebezpečnosti H314“.

2. Zdůvodnění potřebnosti legislativních změn a související komentář

Podle důvodové zprávy¹⁵ uveřejněné v aplikaci ODok měla tato novela odstranit problémy při aplikaci ZOVZ, kdy údajně v praxi docházelo k odlišnému či nepřesnému výkladu těchto pojmů, či dokonce zmatení uživatelů/zaměstnavatelů. Navíc bylo shledáno, že tyto pojmy byly v rozporu se stávající národní i evropskou právní úpravou – konkrétně se zákonem č. 350/2011 Sb., chemický zákon⁷ a s Nařízením CLP.

Z našich letitých zkušeností, ať již z plnění úkolů na úseku BOZP u různých subjektů, tak i ze znalecké nebo výzkumné činnosti, dobře víme, že právě pojmy „látka vysoce toxická“, „látka toxická“ a „látka žíravá“ byly a jsou pro drtivou většinu osob, které s těmito látkami pracují, dobře srozumitelné a mnohem lépe uchopitelné nežli terminologie podle Nařízení CLP. Ta je naopak poměrně komplikovaná, a i odborník má leckdy problém se v zavedené klasifikaci tříd a kategorií nebezpečnosti náležitě zorientovat. Taktéž není zcela pravdou, že by toto „tradiční pojmosloví“ bylo v rozporu s chemickým zákonem. Podíváme-li se do Přílohy č. 1 tohoto předpisu, zjistíme, že pojmy „látka vysoce toxická“, „látka toxická“ a „látka žíravá“ jsou zde také užity. Tato příloha je ale jistým paradoxem, protože obsahuje informace vztahující se ke klasifikaci chemických látek a chemických směsí, která však byla z chemického zákona již vypuštěna. Nemá tedy v chemickém zákoně *de facto* žádné opodstatnění, nicméně zde stále je. Novela ZOVZ (tj. zákon č. 205/2020 Sb.) tyto rozpory bohužel neřeší, resp. uvedené pojmy z chemického zákona nevyopouští, jak by se dalo logicky očekávat. Je potřeba ovšem uvést, že existují i jiné platné právní předpisy a technické normy, které toto „tradiční pojmosloví“ stále používají – například vyhláška č. 48/1982 Sb. (pozn. v tomto předpise je uveden pojem „žiravina“) (viz § 239)¹², vyhláška č. 428/2004 Sb. (§ 4, § 6, Příloha č. 1)¹³ nebo norma ČSN 01 8003 (cit.¹⁴). Na druhou stranu, v řadě jiných předpisů je již použita terminologie podle Nařízení CLP – například v zákoně č. 326/2004 Sb.⁹, v nařízení vlády č. 361/2007 Sb.¹⁰ nebo ve vyhlášce č. 180/2015 Sb.¹¹.

Další novinkou, kterou novela ZVOZ přináší, je odstranění § 44a odst. 7, který doposud upravoval postup vypracování a projednání textu písemných pravidel o bezpečnosti, ochraně zdraví a ochraně životního prostředí při práci s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi „vysoce toxickými, toxickými a žíravými“. V důvodové zprávě¹⁵ se uvádí, že tato povinnost byla nadbytečná, neboť veškeré potřebné informace jsou uvedeny v bezpečnostních listech jednotlivých chemických látek či chemických směsí. S tímto závěrem lze rozhodně souhlasit. Na druhou stranu se ale nabízí otázka, proč tato změna přichází až nyní. Požadavky na bezpečnostní listy byly

stanoveny již zákonem č. 157/1998 Sb. o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých dalších zákonů³ (s účinností od 13. 7. 1998), resp. následně Nařízením REACH⁴, které nabylo účinnosti 1. 6. 2007. V současnosti jsou pak uvedeny v Příloze II Nařízení Evropské Komise (EU) 2015/830 (cit. ⁶), které je účinné od 1. 6. 2015.

Co se novelou ZOVZ nezměnilo, je povinnost zabezpečit nakládání s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi, které mají přiřazenu třídu nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2 podle Nařízení CLP (dříve „vysoce toxické látky“), prostřednictvím fyzické osoby odborně způsobilé podle § 44b odst. 1. V písmenu a) tohoto odstavce jsou ovšem nově (a z právního hlediska poněkud nešťastně) vymezeny obory vysokoškolského vzdělání, jejichž absolventi se podle zákona považují za odborně způsobilé pro nakládání s těmito látkami. Konkrétně se jedná o absolventy vysokých škol, kteří získali vysokoškolské vzdělání (citujeme):

1. v magisterském studijním programu v oblasti vzdělávání Všeobecné lékařství a zubní lékařství, Farmacie nebo v oblasti vzdělávání Veterinární lékařství, veterinární hygiena nebo v oblasti vzdělávání Zdravotnické obory se zaměřením na přípravu odborného pracovníka v ochraně a podpoře veřejného zdraví nebo obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání,
2. v oblasti vzdělávání Chemie nebo obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání,
3. v oblasti vzdělávání Učitelství se zaměřením na chemii nebo obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání,
4. a mají osvědčení o absolvování programu celoživotního vzdělávání se zaměřením na toxikologii, nebo
5. v magisterském studijním programu v oblasti vzdělávání Biologie, ekologie a životní prostředí se zaměřením na rostlinolékařství a ochranu rostlin, obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání, nebo absolvovali program celoživotního vzdělávání se zaměřením na rostlinolékařství a ochranu rostlin.

Jak si lze povšimnout, u bodů 2 a 3 není taxativně uveden požadovaný stupeň vzdělání, takže lze usuzovat, že se může jednat i o bakalářský stupeň. Velké dohady ovšem budí bod 4. Z jeho formulace a umístění v textu lze dovést, že rozvíjí požadavky stanovené v bodech 1 až 3. Ze své podstaty se ale jedná o nelogičnost, neboť na absolventy chemických a lékařských oborů, učitelství chemie, farmacie a další, by tím byly kladeny *de iure* vyšší nároky než na absolventy oborů biologie, ekologie a životní prostředí se zaměřením na rostlinolékařství a ochranu rostlin. V důvodové zprávě¹⁵ se k této změně ovšem nic neuvádí. Není tedy jasné, co bylo skutečnou motivací tvůrce novely ZOVZ pro takovouto formulaci. V každém případě toto ustanovení vnáší do ustálené praxe zmatek. Přitom v předchozím znění ZOVZ bylo pojetí odborné způsobilosti fyzických osob řešeno srozumitelně a jednoznačně.

Pokud jde o zabezpečení nakládání s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi osobou odborně způsobilou, je na místě zmínit nedobrou zkušenost z praxe poukazující na to, že řada subjektů na plnění této povinnosti zapomíná. Setkávat se tím lze zejména na pracovištích, kde se tyto odborně způsobilé osoby *apriori* nevyskytují (např. v zaměstnaneckém poměru), nebo kde se nenakládá s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi, které mají přiřazenu třídu nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2 (např. na většině škol, v menších průmyslových provozech, ve stavebnictví apod.). Je potřeba si připomenout, že pojem „nakládání s nebezpečnou chemickou látkou/směsí“ zahrnuje nejen jejich výrobu, dovoz, prodej či používání, ale také skladování (viz § 44a odst. 1 ZOVZ). Navíc si lidé často ani neuvědomují, jaké všechny látky do této skupiny vlastně patří. Kupříkladu jde i o některé běžně používané látky, jakými jsou hydroxid vápenatý, oxid rtuťnatý a řadu dalších.

Pokud jde o povinnosti související s nakládáním s chemickými látkami/směsmi, které mají přiřazenu třídu nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2, rozsah povinností uvedených v dosavadní právní úpravě zůstala novelou ZOVZ prakticky nedotčena. Konkrétně se jedná o:

- Zákaz nabízení, darování, prodávání, dodání, přenechání nebo obstarání těchto látek/směsí neoprávněným osobám;
- Zákaz prodávání těchto látek/směsí v prodejních automatech nebo do přinesených nádob;
- Povinnost skladovat tyto látky/směsi pouze v prostorech, které jsou uzamykatelné a zabezpečené proti vloupání a vstupu nepovolaných osob;
- Povinnost skladovat tyto látky/směsi způsobem, jež vylučuje záměnu a vzájemné škodlivé působení uskladněných chemických látek/směsí a jejich pronikání do životního prostředí nebo ohrožení zdraví fyzických osob;
- Vést samostatnou evidenci těchto látek/směsí, ta musí obsahovat údaje o přijatém a vydaném množství, stavu zásob, jméno a příjmení osoby a označení útvaru subjektu, pro který byly vydány (záznamy je nutné uchovávat nejméně po dobu 5 let po dosažení nulového stavu zásob).

3. Závěr

Novela zákona č. 258/2000 Sb., která vstoupila v účinnost dne 1. května 2020, přináší řadu novinek i v oblasti nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi. Rozsah příslušných paragrafů 44a a 44b zůstal v zásadě zachován, vyjma odst. 7 § 44a, který byl zcela vypuštěn. Některé úpravy nicméně budí jisté dohady a kontroverze. Ve snaze sladit používanou terminologii, došlo k vypuštění ustálených legislativních zkratk popisujících nebezpečné vlastnosti některých látek („látko vysoce toxická“, „látko toxická“ a „látko žíravá“) a jejich nahrazení ne příliš srozumitelnou terminologií podle Nařízení CLP. Z právního hlediska je tento krok jistě pochopitelný, nicméně již první ohlasy z aplikační praxe ukazují, že ten-

to krok není odbornou veřejností přijímán s velkým nadšením. I ve stávající podobě ZOVZ je hlavní pozornost věnována nakládání s látkami/směsmi, které mají přiřazenu třídu nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2 (dříve „látky vysoce toxické“), avšak zákon i nadále zcela opomíjí látky/směsi klasifikované jako karcinogenní (Carc. 1A, 1B), mutagenní (Muta. 1A, 1B) a toxické pro reprodukci (Repr. 1A, 1B). Ty přitom představují pro lidské zdraví mimořádnou hrozbu, která je mj. i díky stávající právní úpravě v praxi značně podceňována. Požadavky na nakládání s těmito látkami jsou sice uvedeny v nařízení vlády č. 361/2007 Sb.¹⁰, ale dlužno připomenout, že se jedná „pouze“ o prováděcí předpis k zákonu č. 309/2006 Sb. o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci⁸, který nemá právní sílu zákona. Nad to se vztahuje „jen“ na pracoviště, kde dochází k výkonu práce (tj. v rámci pracovně právních vztahů, případně i mimo pracovně právní vztahy, avšak pouze v rozsahu stanoveném zákonem č. 309/2006 Sb.) a dále na místa, kde se uskutečňuje praktické vyučování žáků středních škol, praktická příprava studentů vyšších odborných škol nebo praktická výuka a praxe studentů vysokých škol. Z výše uvedeného je zřejmé, že ačkoli je Nařízení CLP coby přímo použitelný předpis Evropské unie účinné již 12 let (od 20. ledna 2009), stále se na něj český právní řád nedokázal plně adaptovat. Nezvykla si na něj ani aplikační praxe, neboť se stále objevují stížnosti na to, že tento robustní předpis (má 1357 stran!) je složitý a těžkopádný.

LITERATURA

1. Zákon č. 205/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
2. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (v platném znění).
3. Zákon č. 157/1998 Sb. o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých dalších zákonů (zrušen ke dni 1. 5. 2004).
4. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, o změně směrnice 1999/45/ES a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 793/93, nařízení Komise (ES) č. 1488/94, směrnice Rady 76/769/EHS a směrnice Komise 91/155/EHS, 93/67/EHS, 93/105/ES a 2000/21/ES.
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 ze dne 16. prosince 2008 o klasifikaci, označování a balení látek a směsí, o změně a zrušení směrnice 67/548/EHS a 1999/45/ES a o změně nařízení (ES) č. 1907/2006.
6. Nařízení Komise (EU) 2015/830 ze dne 28. května 2015, kterým se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek.
7. Zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon) (v platném znění).
8. Zákon č. 309/2006 Sb. kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) (v platném znění).
9. Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů (v platném znění).
10. Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci (v platném znění).
11. Vyhláška č. 180/2015 Sb., o zakázaných pracích a pracovištích (v platném znění).
12. Vyhláška č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení (v platném znění).
13. Vyhláška č. 428/2004 Sb., o získání odborné způsobilosti k nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky klasifikovanými jako vysoce toxické (v platném znění).
14. ČSN 01 8003 Zásady pro bezpečnou práci v chemických laboratořích (srpen 2017).
15. <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/2ORNBC5EU4DM>, staženo 5. 6. 2020.

P. A. Skřehot^a, J. Marek^{a,b}, and V. Ptáčková^a
^aOccupational Safety and Health Expert Institute, Prague,
^bCzech Technical University, Prague): **New Legislative Changes Concerning the Handling of Hazardous Chemicals and Chemical Mixtures**

Amendment to the Act No. 258/2000 Coll., on public health protection, which entered into force on 1 May 2020 has brought also several changes in the issue of hazardous chemicals and chemical mixtures. The most significant change is the deletion of long-used legislation abbreviations, such as "highly toxic", "toxic" and "corrosive" and the replacement of them by the terminology based on Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council. Furthermore, the requirements for the professional competence of natural persons for the handling of hazardous chemicals or chemical mixtures which were assigned the hazard class of acute toxicity category 1 or 2 have been modified. Finally, the third substantial change is the abolition of the obligation to draw up written rules on safety and health and environmental protection when working with hazardous chemicals and mixtures formerly named as highly toxic, toxic and corrosive. All three of these changes have provoked a response from the professional public and, to some extent, justified criticism, which is briefly summarized in this article.

Keyword: chemical substances, legislation, safety at work, Occupational Health Protection